

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในปัจจุบันเด็กไทยของเรามีปัญหาหนึ่งที่พ่อแม่ผู้ปกครองและสังคมปัจจุบันให้ความสนใจเป็นอย่างมาก คือปัญหาเด็กไม่ค่อยมีสมาธิ ซึ่งพบในเด็กชายมากกว่าเด็กหญิงในระดับอาการที่สำคัญคือ เด็กจะสนใจอะไรได้ไม่นาน พุดมาก อยู่ไม่นิ่ง นั่งไม่ติดที่ ทำงานไม่สำเร็จ มีการรับรู้และเรียนรู้ได้น้อยกว่าเพื่อนร่วมชั้นเรียน และมักจะก่อความสงบสุขของชั้นเรียนอีกด้วย

ในการวินิจฉัยมีรายละเอียดเกี่ยวกับอาการที่สามารถแบ่งออกได้ 3 ภาวะหรือกลุ่มอาการ ได้แก่ 1) ภาวะความสนใจสั้นหรือขาดสมาธิ เช่น มีความลึ้มเหลวในการทำงาน การเรียน และการเล่นที่มีรายละเอียดส่งผลให้เกิดความผิดพลาดบ่อยๆ มีความยากลำบากในการตั้งสมาธิกับงานหรือการเล่น ไม่สามารถทำตามคำสั่งที่ได้รับมอบหมายได้สำเร็จซึ่งไม่ใช่จากการคือหรือไม่เข้าใจคำสั่ง มีความยุ่งยากในการจัดเรียงขั้นตอนในการทำงานหรือการเล่น ชอบหลีกเลี่ยง หรือไม่ชอบที่จะทำงานหรือเล่นในสิ่งที่ยาก ทำของหายบ่อยๆ เช่น ของใช้ส่วนตัว สมุดดินสอ ของเล่น เป็นต้น วอกแวกตามสิ่งกระตุ้นภายนอก ลืมกิจวัตรประจำวันที่ต้องทำอยู่เสมอ 2) ภาวะพฤติกรรมอยู่ไม่สุข เช่น ชอบหยุดหยิก ขยับตัว มือหรือขาไปมา กระสับกระส่ายอยู่ไม่สุข นั่งอยู่กับที่ไม่ได้นานจะต้องลุกเดินไปมาอยู่เรื่อยๆ วิ่ง ปีน ป่ายรุนแรง ทำให้เสี่ยงต่อการเกิดอันตรายเล่นหรือทำกิจกรรมอย่างเียบสงบไม่ได้ พุดมาก 3) ภาวะขาดการควบคุมพฤติกรรมของตนเอง เช่น มักพุดทะเล่กลางปล้องหรือพุดโพล่งออกไปโดยไม่รอให้คนอื่นพุดเสร็จก่อน มักแสดงพฤติกรรมโดยขาดการยับยั้งชั่งใจ มักขัดจังหวะผู้อื่นขณะที่เขากำลังพุดหรือกำลังเล่น มีความยากลำบากในการรอคอย แม้ในการเล่นหรือทำกิจกรรม กลุ่มอาการต่างๆที่กล่าวมาแล้วเริ่มมีขึ้นก่อนอายุ 7 ขวบ และมักปรากฏให้เห็นในชีวิตประจำวัน ในสถานที่ต่างๆ เช่น ที่บ้าน โรงเรียน โรงพยาบาล หรือที่ทำงานของพ่อแม่ผู้ปกครอง และอาการดังกล่าวไม่ได้เป็นอาการของโรคจิต หรือโรคที่มีพัฒนาการผิดปกติ (วันชัย ไชยสิทธิ์, 2549 : 54)

ในทางจิตวิทยา เด็กที่มีปัญหาทางด้านสมาธิมักจะเกิดจากการขาดการควบคุมตนเอง ซึ่งพบในเด็กที่มาจากครอบครัวที่ขาดการอบรมด้านระเบียบวินัยที่เหมาะสมหรือถูกปล่อยตามใจมากเกินไปหรือมีความกดดันและมีความเครียดสูง ทำให้เด็กต้องถ่ายทอดความตึงเครียดของอารมณ์ออกมาเป็นการเคลื่อนไหว ซึ่งมักพบในเด็กที่มีอายุในช่วงก่อนวัยเรียน คือ 3-6 ขวบ และช่วงวัยเรียนตอนต้นประมาณ 6-9 ขวบ ความกดดันหรือความตึงเครียดอาจเกี่ยวข้องกับ

กับสถานการณ์ใดสถานการณ์หนึ่ง ที่เด็กถูกบังคับให้จำกัดการเคลื่อนไหว หรือเป็นสถานการณ์ที่เด็กรู้สึกว่ามีคามกดดันก็ได้ เช่น เด็กถูกบังคับให้นั่งอยู่เฉยๆ ถูกห้ามไม่ให้ชน ถูกบังคับให้ทำงานในห้องเรียน เป็นต้น มีเด็กเป็นจำนวนมากที่อาจจะยังไม่พร้อมในการควบคุมการเคลื่อนไหว เช่น เด็กในวัยอนุบาล เด็กชั้นประถมปีที่ 1-2 เป็นต้น เด็กพวกนี้จะมีคามกังวลเมื่ออยู่ในภาวะกดดันทำให้มีการเคลื่อนไหวอยู่ไม่สุข หรือขาดสมาธิ ในกรณีเช่นนี้ถ้าเด็กได้ผ่อนคลายความเคร่งเครียดลงบ้าง เด็ก ก็มักจะปฏิบัติตนได้ตามปกติเหมือนเด็กทั่วไป

จะเห็นได้ว่าเด็กที่มีสมาธิไม่ค่อยดี และมีพฤติกรรมอยู่ไม่สุข เกิดจากหลายสาเหตุ จึงจำเป็นที่แพทย์ ครู พ่อแม่ และผู้ปกครองจะต้องทำความเข้าใจ เพื่อค้นหาสาเหตุที่แท้จริงและเป็นแนวทางในการดำเนินการช่วยเหลือได้อย่างถูกต้องต่อไป ในทางตรงข้าม ถ้าเด็กที่มีอาการดังกล่าวแล้วไม่ได้รับความช่วยเหลืออย่างถูกต้องเหมาะสม ส่วนใหญ่ก็จะมีผลการเรียนต่ำกว่าความสามารถทางเชาว์ปัญญา เด็กจะมีภาพพจน์ต่อตัวเองไม่ดี ไม่ชอบเพื่อน ครูไม่รัก ไม่สนใจ และเด็กอาจจะถูกลงโทษจากครูอยู่เสมอเนื่องจากเรียนไม่ดีมีพฤติกรรมซุกซนมากและไม่เชื่อฟัง พ่อแม่หรือผู้ปกครองอาจเข้าใจว่าเด็กก็เกียจไม่ตั้งใจเรียน เป็นเด็กไม่รักดี จากการศึกษาพบว่า อาการขาดสมาธิหรือพฤติกรรมอยู่ไม่สุข เป็นต้นเหตุที่สำคัญประการหนึ่งของการที่เด็กหนีโรงเรียนไปมั่วสุม ดิถยาเสพติด และมีพฤติกรรมก้าวร้าวแกล้งและต่อต้านสังคมเมื่อโตขึ้น เป็นต้น (วันชัย ไชยสิทธิ์, 2549 : 60)

จากปัญหาที่พบในเด็กข้างต้นเราสามารถฝึกสมาธิให้กับเด็กได้ขึ้นอยู่กับหลายๆ ปัจจัยว่าสถานะของเด็กในตอนนั้นเป็นอย่างไร ถ้าเด็กกินอิ่ม นอนหลับสบาย ไม่หงุดหงิด อารมณ์ดีสมาธิของเด็กจะดีตามไปด้วย แต่ถ้าเด็กง่วง หิว หรือไม่สบาย สมาธิในการสนใจสิ่งต่างๆ ก็จะสั้นลง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับตัวของเด็กเป็นพื้นฐานสำคัญ ขึ้นอยู่กับชนิดของกิจกรรมที่เด็กทำว่าสนใจเพียงใดและขึ้นอยู่กับพ่อแม่ว่าจะสร้างแรงจูงใจให้เด็กมีความสนใจกิจกรรมนั้นๆ มากน้อยเพียงไร เพราะฉะนั้นการมีสมาธิของเด็กจึงมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของเด็กซึ่งจะเห็นได้ว่าเรื่องของสมาธิไม่ใช่เรื่องของฤทธิชีไพรหรือมิใช่เรื่องที่ประพฤติปฏิบัติได้เฉพาะนักบวชเท่านั้น แต่สมาธิเป็นเรื่องของการฝึกอบรมจิตใจและการพัฒนาจิตใจให้มีความมั่นคง ตั้งมั่น และทำให้มีคุณภาพทางจิตใจที่ดีขึ้น ในทางพระพุทธศาสนานั้นสมาธิสามารถประพฤติปฏิบัติได้ทั้งเพื่อประโยชน์ต่อความมีชีวิตที่อยู่เป็นสุขและยังเป็นการปฏิบัติเพื่อนำไปสู่ความหลุดพ้นสำหรับผู้ที่เป็นนักบวชอีกด้วย แต่อย่างไรก็ตามสมาธิถือเป็นเรื่องสากล (พระภิกษุวิริยคุณ, 2545 : 210)

การฝึกสมาธิจะเน้นให้ความสำคัญของการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง เพราะนอกจากจะทำให้ผู้ปฏิบัติเห็นผลด้วยตนเองแล้ว หากมีข้อสงสัยในเชิงปฏิบัติก็สามารถที่จะสอบถามจากผู้รู้ได้ การจัดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ให้เด็กได้นั่งทำ เช่น ปั้นดินน้ำมัน ต่อตัวต่อ ระบายสี ฯลฯ

ก็เป็นการฝึกให้เด็กมีสมาธิได้นานเช่นกัน ในขณะที่ฝึกให้เด็กมีสมาธิโดยใช้งานศิลปะให้พยายามหลีกเลี่ยงสิ่งเร้ารอบตัวที่เข้ามาเบนความสนใจของเด็กให้มึนน้อยที่สุดเพื่อไม่ให้วอกแวกไปกับสิ่งอื่น (สุภาวดี หาญเมธี, 2546 : 53)

ศิลปะมีประโยชน์ในด้านการพัฒนาอารมณ์ สติปัญญา สมาธิ ความคิดสร้างสรรค์ รวมถึงการช่วยพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็กและการประสานงานการเคลื่อนไหวของร่างกาย นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยกระตุ้นการสื่อสารและเสริมสร้างทักษะทางสังคมอีกด้วย (สุภาวดี หาญเมธี, 2546 : 54)

บุคคลแรกที่ยอมรับว่าศิลปะเป็นวิชาช่วยเสริมสร้างสติปัญญา คือ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey) เขาเชื่อว่าศิลปะมีขั้นตอนของการทำงานหลายกระบวนการหลายกลวิธี ผู้ที่จะประสบความสำเร็จในการทำงานได้จะต้องได้รับการฝึกฝนจนชำนาญและมีความสามารถเฉพาะรวมทั้งมีความคิดสร้างสรรค์ที่เป็นอิสระ รู้จักการแก้ปัญหาและใช้ความคิดและความสามารถอย่างฉลาดจึงจะประสบความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่ได้วางไว้ นอกจากนั้น ดิวอี้ยังได้แสดงความเห็นว่าประสบการณ์ที่ได้รับจากการสร้างสรรค์งานศิลปะที่มีคุณค่าทางความงามนั้นย่อมจะช่วยส่งเสริมให้ทั้งผู้สร้างและผู้พบเห็นเกิดปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ด้วย (ศุภศิรี ศรีสุคนธ์, 2542 : 55)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยจึงมุ่งที่จะศึกษาว่ากิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์จะสามารถสร้างสมาธิของเด็กปฐมวัยให้ดีขึ้นได้หรือไม่เพียงใด เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้ปกครองและครูในการสร้างสมาธิให้แก่เด็กด้วยศิลปะสร้างสรรค์มากขึ้นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีสมาธิของเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 ก่อนและหลังการทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการมีสมาธิของเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 ระหว่างเพศชายและเพศหญิงหลังการทำกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์

สมมติฐานการวิจัย

1. เด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 ที่ได้รับการฝึกโดยใช้ชุดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์จะมีพฤติกรรมการมีสมาธิดีขึ้นกว่าก่อนการฝึก
2. เด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 เพศชายและเพศหญิงที่ได้รับการฝึกโดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์จะมีพฤติกรรมการมีสมาธิหลังการทดลองแตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

1. กลุ่มประชากร คือ เด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 อายุ 3-4 ขวบจำนวน 30 คน ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกวดนาพรม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552
2. กลุ่มตัวอย่าง คือ เด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 อายุ 3-4 ขวบจำนวน 20 คน แยกออกเป็นเพศชาย 10 คนและเพศหญิง 10 คน ซึ่งได้จากการสุ่มอย่างง่าย (Simple random sampling) จากประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้
3. ระยะเวลาในการทดลอง การวิจัยครั้งนี้จะใช้เวลาในการทดลอง 8 สัปดาห์ๆ 3 ครั้งๆละ 20 นาที ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552
4. ตัวแปรที่ศึกษา
 - 4.1 ตัวแปรอิสระ คือ ชุดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น
 - 4.2 ตัวแปรตาม คือ พฤติกรรมการมีสมาธิของเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 ทั้งเพศชายและเพศหญิงซึ่งวัดและประเมินได้ด้วยแบบสังเกตพฤติกรรมการมีสมาธิที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

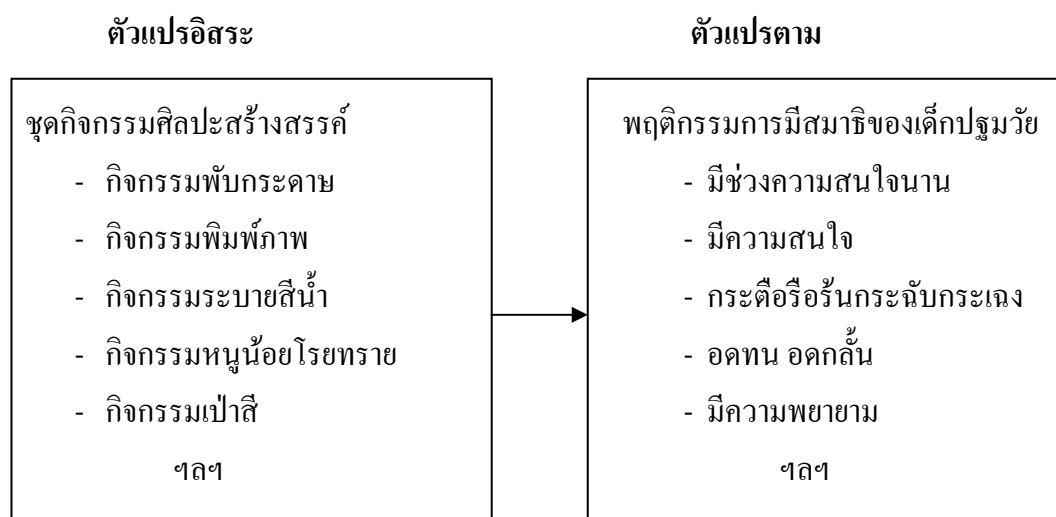
ข้อตกลงเบื้องต้น

1. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ซึ่งได้จากการสุ่มอย่างง่ายจากกลุ่มประชากรเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 อายุ 3-4 ขวบ จำนวน 20 คน ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกวดนาพรม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ปีการศึกษา 2552 สามารถใช้เป็นตัวแทนประชากรเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 ทั่วๆ ไปได้
2. ชุดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนี้มีความแม่นยำตรงตามโครงสร้างทฤษฎี (Construct validity) เพราะได้ผ่านการตัดสินใจโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คนแล้ว
3. แบบสังเกตเพื่อประเมินพฤติกรรมการมีสมาธิของเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความแม่นยำตรงตามโครงสร้างทฤษฎี (Construct validity) และเชื่อถือได้ (Reliability) เพราะได้ผ่านการตัดสินใจและตรวจแก้ไขจากผู้เชี่ยวชาญทั้ง 3 คน และผ่านการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติแล้ว

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยเรื่องผลของการใช้ชุดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่มีต่อการสร้างสมาธิของเด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กกวดนาพรม ครั้งนี้ผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานตามแนวคิดของ สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช (2536 : 1) พระราชวรมุณี (2525 : 833) มอนเตสซอร์รี่ (Montessori, 1970 : อ้างถึงใน จีระพันธ์ พูลพัฒน์, 2544 : 9-11 ซาร์การ์ (Sarkar, 1896 : อ้างถึงในวัฒนา ปญญฤทธิ์, 2549 : 75) ชุศรี หลักเพชร (2536 : 225-226) (เลิศ อานันทนนะ,

2535 : 44) ผดุง อารยะวิญญู (2546 : 21) พีรพงศ์ กุลพิศาล (2545 : 38) และคนอื่นๆ อีกหลายท่าน ตามกรอบแนวคิดในการวิจัยดังนี้

นิยามศัพท์เฉพาะ

ชุดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ หมายถึง ชุดฝึกที่ประกอบด้วยกิจกรรมต่างๆ ทางด้านศิลปะที่ทำให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์และมีสมาธิรวม 5 ประเภท ได้แก่ การปั้น การขุดเชือก และการพับ การร้อยและเรียงวัสดุ การฉีก ตัด ปะและพับ การละเลงสี และเป่าสี การวาด และระบายสี

พฤติกรรมการมีสมาธิ หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงถึงอาการที่ใจตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์เดียวต่อเมื่อขณะทำกิจกรรม เช่น มีช่วงความสนใจนาน มีความสนใจ มีความกระตือรือร้น กระฉับกระเฉงความอดทน อจดกลั่น มีความพยายาม ฯลฯ ซึ่งสามารถสังเกตและประเมินได้ด้วยแบบสังเกตพฤติกรรมการมีสมาธิ

เด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 หมายถึง เด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 ทั้งเพศชายและเพศหญิงอายุ 3-4 ขวบ จำนวน 20 คน ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดนาพรม อำเภอเมือง จังหวัดเพชรบุรี ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2552

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

1. ชุดกิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจะเป็นประโยชน์ต่อครูและผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดกระบวนการเรียนการสอนระดับปฐมวัยให้เด็กมีสมาธิมากขึ้น
2. เด็กปฐมวัยชั้นปีที่ 1 ที่ได้รับการฝึกโดยใช้กิจกรรมศิลปะสร้างสรรค์จะมีสมาธิมากขึ้น